

TAHAKKUKLARIN KALİTESİ VE TAHAKKUKA DAYALI KAZANÇ YÖNETİMİ: BİST’TE İŞLEM GÖREN ŞİRKETLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Dr. Öğr. Üyesi Gülhan SUADIYE**

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi

Haziran 2021, 23(2), 302 – 328

ÖZ

Bu çalışmada, BİST şirketlerinin 2005-2016 yılları arasındaki tahakkuk kalitesi ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimi uygulamaları incelenmiştir. BİST şirketlerinin tahakkuk kalitesi Dechow ve Dichev (2002) ve McNichols (2002) modelleri ile, kazanç yönetimin göstergesi olarak isteğe bağlı tahakkuklar da Kothari ve diğerleri (2005) tarafından önerilen tahakkuk modeli ile tahmin edilmiştir. Analiz sonuçları, genel olarak BİST şirketlerinin tahakkuk kalitesinin ve dolayısıyla kazanç kalitesinin düşük, isteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklüklerinin de yüksek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahakkuk Kalitesi, Kazanç Kalitesi, Kazanç Yönetimi, İsteğe Bağlı Tahakkuklar

JEL Sınıflandırması: M41, C10, K22

THE QUALITY OF ACCRUALS AND ACCRUAL BASED EARNINGS MANAGEMENT: A RESEARCH ON COMPANIES TRADED ON BIST

ABSTRACT

In this study, it was examined the quality of accruals and accrual based earnings management practices of BIST companies between 2005 and 2016. Accruals quality was estimated using Dechow and Dichev (2002) and McNichols (2002) models, and the discretionary accruals as an indicator of earnings management were estimated using the accruals model proposed by Kothari et al. (2005). The results of analysis showed that accruals quality and therefore earnings quality is generally low and the magnitude of absolute discretionary accruals is high for BIST companies.

* Makale Gönderim Tarihi: 02.09.2020; Makale Kabul Tarihi: 07.12.2020

**Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı, gsuadiye@mku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2619-2146>

Atıf (Citation): Suadiye, G. (2021). Tahakkukların Kalitesi ve Tahakkuka Dayalı Kazanç Yönetimi: BIST ’te İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(2), 302-328. <https://doi.org/10.31460/mbdd.794742>

Keywords: The Quality of Accruals, The Quality of Earnings, Earnings Management, Discretionary Accruals

JEL Classification: M41, C10, K22

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören şirketlerin tahakkuk kalitesini ve tahakkuklara dayalı kazanç yönetimi uygulamalarını tespit etmektir. Kazanç kalitesi ve yönetimi, muhasebe literatürünün ve ekonomi çevrelerinin her zaman ilgi duyduğu konular arasında yer almıştır. Özellikle, 2001-2002 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde meydana gelen kurumsal muhasebe ve denetim skandalları, düzenleyici otoritelerin ve kamuoyunun işletmelerin kazanç yönetimi uygulamalarına olan dikkatlerinin daha da artmasına yol açmıştır. Muhasebe skandallarına karışan işletmelerin finansal raporlarında görülen şişirilmiş kazanç ve varlık değerleri, düşük borç ve yükümlülükler, yöneticilerin işletmenin gerçek değerini etkilemek, gizlemek veya çarpıtmak için kazanç yönetimi uygulamalarına yöneldiği inancını pekiştirmiştir (Lev 2003).

Kazanç yönetimi, işletme yönetiminin kazançları istediği düzeyde raporlamak için aldığı bir dizi yönetsel kararlar ve uygulamalardır. Literatürde kazanç yönetimini, yöneticilerin muhasebe ilkelerinin veya standartlarının verdiği takdir hakkından kaynaklanan muhasebe seçimleri olarak değerlendirenler (Scot 1997; Watts ve Zimmerman 1990; Christie ve Zimmerman 1994; Beneish 2001) olduğu gibi, yöneticilerin muhasebe politikalarındaki takdir hakkını fırsata çevirerek kazançlarını kasıtlı olarak manipüle etmesi şeklinde değerlendirenler (Schipper 1989; Dechow ve diğerleri 1996; Levitt 1998; Healy ve Wahlen 1999) de bulunmaktadır. Ancak ekonomi ve akademi çevrelerinin çoğunluğu, muhasebe ilke ve standartlarının sınırları dâhilinde olsun veya olmasın, işletmelerin kazançlarını arzuladığı düzeyde raporlamak için muhasebe sürecine müdahil olmasını, kasıtlı bir davranış olarak görmekte ve bu durumu, manipülasyon davranışıyla eş tutmaktadır. Zira kazanç yönetimi uygulamaları ile işletme, kendi gerçek kazançlarını veya finansal performansını gizlemekte veya olduğundan farklı göstermektedir. Hâlbuki finansal raporlarda yer alan finansal bilginin gerçeğe uygun olarak sunulması esastır. Bir işletmenin finansal tablolarında eksik ve gerçeğe uygun olmayan muhasebe rakamlarının yer alması, işletmenin finansal durum ve performansı hakkında yanlış değerlendirmelere yol açarak çıkar sahiplerini yanıltır ve bu, finansal tablo kullanıcılarının veya çıkar sahiplerinin işletmeye olan güvenlerinin azalmasına yol açar. İşletmelerin güvenilirliklerinin azalması, finansal sistem içinde yer alan işletmelerin ihtiyaç duyduğu fonlara ulaşmasını zorlaştırır ve işletmelerin sermaye maliyetinin artmasına neden olur.

Finansal bilgilerin doğru, tam ve güvenilir bir şekilde zamanında kamuoyuna açıklanması, sermaye piyasaların etkin işleyişi ve istikrarlı gelişimi bakımından da son derece önemlidir. Sermaye piyasalarına karşılaştırılabilir ve doğrulanabilir yüksek kalitede finansal bilginin sunulması, özellikle asimetrik bilgi

sorunlarının finansal piyasalardaki etkilerini azaltır ve fonların, doğru yatırım kararları ile verimli alanlarda kullanılmasına katkı sağlar.

Nitekim Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), ülkelerin muhasebe uygulamalarının uyumlu hale getirmek ve dünyadaki finansal piyasaların ihtiyacı olan güvenilir, yüksek kalitede muhasebe bilgisinin hazırlanmasını ve kamuoyuna sunulmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS)'nı, 2001 yılından bu yana Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) adıyla yayınlamaya başlamıştır. Ülkelerin düzenleyici otoriteleri ve ekonomi çevrelerinde, sermaye piyasalarının ihtiyacı olan şeffaf, gerçeğe uygun ve güvenilir bilginin yüksek kalitede UFRS kullanımıyla temin edileceği ve böylelikle ülke ekonomilerine önemli faydalar sağlayacağı beklentisi de giderek artmıştır. Bu beklenti içinde günümüzde, ülkemiz de dâhil, dünya çapında yaklaşık 120 ülkede halka açık şirketlerin UFRS uygulaması zorunlu hale getirilmiştir (AICPA 2020).

Dünya çapında artan sayıda ülke UFRS'lerin zorunlu uygulamasını benimserken, literatürde UFRS'lerin potansiyel faydalarına yönelik tartışmaların devam ettiği görülmektedir (Street ve diğerleri 1999; Levitt 1998; Ball ve diğerleri 2000, 2003; Bushman ve Piotroski 2006; Daske 2006; Armstrong ve diğerleri 2010; De George ve diğerleri 2016). Ball ve diğerleri (2003), yüksek kalitedeki muhasebe standartlarının benimsenmesinin yüksek kaliteli finansal bilgi için gerekli, ancak yeterli bir koşul olmadığını, muhasebe standartlarının tek başına finansal bilgilerin kalitesini iyileştirmede sınırlı bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Sermaye piyasalarının muhasebe bilgisine olan talepleri, kurumsal düzenlemeler, hukuk sistemleri ve işletme yönetimlerinin güdükleri, muhasebe standartlarıyla kıyaslandığında muhasebe kalitesinin belirlemede daha fazla etkiye sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Literatürde muhasebe bilgisinin kalitesine yönelik üzerinde durulan önemli diğer bir husus da ilkelere dayalı muhasebe standartlarındaki ihtiyari karar alma alanının kapsamıdır. İkelere dayalı muhasebe politikaları üzerine inşaa edilen UFRS'ler, kurallara dayalı muhasebe standartlarından önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Yeni ve farklı durumların üstesinden gelmek için geniş kapsamda esneklik içeren muhasebe uygulamalarını içeren UFRS'ler, işletmelere ekonomik işlem ve olayların finansal tablolara yansıtılmasında çeşitli düzeyde muhakeme veya takdir hakkı sunmaktadır. Bu durum, yukarıda da ifade edildiği gibi, işletme yönetimlerine kazançlarını yönetmeleri için daha fazla fırsat vermekte ve kazançların kalitesini düşürebilmektedir.

UFRS uygulamaların etkilerini inceleyen çok sayıdaki ampirik çalışmalarda da UFRS'lerin muhasebe kalitesini arttırdığı veya kazanç yönetimini sınırlandırdığına dair kesin ve tutarlı bulgulara rastlanmamaktadır (Leuz ve diğerleri 2003; Tendeloo ve Vanstraelen 2005; Burghstahler ve diğerleri 2006; Jeanjean ve Stolowy 2008; Barth ve diğerleri 2008; Paananen ve Lin 2009; Christensen ve diğerleri 2015; Benish ve diğerleri 2015). Konuyla ilgili mevcut akademik çalışmaların birbirinden

farklı ve çelişik bulguları farklı ülkelerin farklı deneyimleri için daha fazla ampirik araştırmanın yapılmasını motive etmekte ve yapılan her bir çalışmayı daha da değerli kılmaktadır.

Bu bağlamda, 2005 yılından bu yana halka açık şirketlerin UFRS uygulamasının benimsendiği ülkemizde, söz konusu şirketlerin özellikle tahakkuk kalitesi ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimi uygulamalarının düzeyini tespit etmek ve mevcut literatüre katkıda bulunmak bu çalışmanın ana motivasyon kaynağını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, bu çalışmada BİST'te işlem gören şirketlerin tahakkuk kalitesi ve dolayısıyla kazanç kalitesi, Dechow ve Dichew (2002) ile McNichols (2002) tarafından önerilen tahakkuk tahmin hataları modellerinden yararlanılarak ölçülmüştür. Tahakkuklara dayalı kazanç yönetimi de isteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklükleri ile ölçülmüştür. İsteğe bağlı tahakkukların tahmin edilmesinde Düzeltilmiş Jones Modellerinden bir olan Kothari ve diğerleri (2005) modeli kullanılmıştır. 178 BİST şirketinin 2004-2017 yıllarına ait finansal verileri kullanılarak yapılan analizde, BİST şirketlerinin 2005-2016 yıllarındaki tahakkuk ve dolayısıyla kazanç kalitelerinin literatürde var olan diğer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırıldığında genel olarak düşük, isteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklükleri de ortalama olarak yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlarla, bir ülkede muhasebe uygulamalarında UFRS gibi kaliteli muhasebe standartları benimsenmesinin tek başına kaliteli muhasebe bilgisi üretmeyeceği konusunda literatürde var olan tartışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümleri şu şekilde düzenlenmiştir. İkinci bölümde, konuyla ilgili literatür incelemesine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma yöntemi, çalışmada kullanılan örneklemin seçimi ve veri toplama süreci açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, BİST'te işlem gören firmaların tahakkuk kalitesi ve kazanç yönetimi ölçümlerine ilişkin özet istatistikler ve ampirik sonuçların yer aldığı araştırma bulgularına yer verilmiştir. Son bölümde ise çalışmanın sonuç ve değerlendirme kısmına geçilmiştir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde kazanç yönetiminin ne olduğuna veya nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili birçok argüman bulunmaktadır. Bu argümanların çoğunluğunun muhasebe standartlarının işletme yönetimlerine verdiği takdir yetkisinin işletme yönetimleri tarafından fırsatçı veya faydacı kullanımı bağlamında farklılaştığı görülmektedir. Davidson ve diğerleri (1985)'ne göre kazanç yönetimi, kazançların istenen düzeyde raporlanmasını sağlamak amacıyla genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin veya standartlarını sınırları dâhilinde kasıtlı olarak atılan adımlardır. Healy ve Wahlen (1999; 368)'ne göre kazanç yönetimi, "bir firmanın ortaya çıkan ekonomik performansı hakkında bazı çıkar sahiplerini yanlış yönlendirmek veya raporlanan muhasebe rakamlarına bağlı olan sözleşmelerin

sonuçlarını etkilemek amacıyla yöneticilerin gerek finansal raporlama sürecinde verdikleri kararlar ve gerekse işlemlerin oluşturulması sırasında finansal raporlarda sunulacak kazanç rakamlarını değiştirmeleri” dir. SEC (1999) ise suiistimale dayalı kazanç yönetimi üzerinde durmuş ve kazanç yönetimini “arzu edilen sonuçlara ulaşabilmek için bir firmanın gerçek finansal performansını çarpıtan aldatici çeşitli yöntemlerin kullanımı” olarak tanımlamıştır. Bazı yazarlara göre (örneğin Demski ve diğerleri 1984; Scott 1997; Beneish, 2001; Sankar ve Subramanyam 2001; Christie ve Zimmerman 1994; Laux 2003; McKee 2005) kazanç yönetimi, firma yönetimlerinin muhasebe standartlarının muhasebe politikalarının uygulanması sırasında izin verdiği muhakeme veya yargılama hakkından yararlanıp sermaye maliyetini azaltmak ve böylece işletme değerini maksimize etmek için başvurdukları muhasebe uygulamalarıdır. Dolayısıyla, kazanç yönetiminin mutlaka çıkar sahiplerini aldatma amacı taşımayacağını, çıkar sahiplerine kontrollü muhasebe bilgisi sunmak ve ekonomik fayda sağlamak için muhasebe standartlarının tanıdığı esneklik dahilinde yapılan muhasebe uygulamaları olarak görmek gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Öyle ki Healy ve Wahlen (1999) de muhasebe standartlarında belirsizliğin olduğu durumlarda yöneticilere sınırsız muhakeme yetkisini vermesinin işlevli olmayacak olsa da, yönetimin muhakemesinin ortadan kaldırılmasının yatırımcılar için dezavantajlı olabileceğini kabul etmektedir.

Literatürde kazanç yönetimi genellikle “gerçek işlemlere dayalı kazanç yönetimi” ve “tahakkuklara dayalı kazanç yönetimi” olmak üzere iki yöntem altında incelenmektedir. Gerçek işlemlere dayalı kazanç yönetiminde, işletme yönetimi genellikle ya finansal raporların hazırlanması sırasında doğrudan ya da henüz muhasebeleştirilme sürecindeki müdahaleler ile kazançlarını yönetmektedir. Bu tür işlemlere, satışların geciktirilmesi veya hızlandırılması, ihtiyari giderlerin ertelenmesi, Ar-ge giderlerinin ve yatırım giderlerinin aktifleştirilmesi veya harcamaların artırılması, yatırım giderlerinin kısıtlanması veya artırılması, varlık değerlemelerinde yöntem değiştirilmesi gibi kasıtlı muhasebe uygulamaları örnek olarak verilebilir (Mulford ve Comiskey 2002; Roychowdhury 2006; Demir ve Bahadır, 2007). Tahakkuklara dayalı olarak yapılan kazanç yönetiminde ise işletme yönetimi, kazançları arzu ettiği düzeyde raporlayabilmek için henüz muhasebeleştirme sürecinde olan işlemlere tahakkuklar yoluyla müdahale ederek kazançlarını yönetmektedir (Healy 1985; DeAngelo 1986; Jones 1991; Dechow ve Skinner 2000; Dechow ve Dichev 2002; McNichols 2002).

Levitt (1998), kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerde yaygın olduğunu ancak yöneticilerin kazançları manipüle ederken hangi teknikleri kullandıklarına dair görüş belirtmekten kaçındıklarını ifade etmiştir. Yöneticilerin hangi yöntem ve tekniklerle kazançlarını yönettiklerini belirtmemeleri olağandır. Çünkü kazanç yönetiminde, muhasebe standartları dâhilinde olsun veya olmasın, yöneticilerin işletmenin gerçek kazanç rakamlarını veya performansını değil, arzu edilen performans rakamlarına ulaşmak için kasıtlı bir davranışı söz konusudur. Literatürde yöneticilerin bu kasıtlı davranışları hangi amaçlarla yaptığı veya bu kasıtlı davranışlara yönlendiren saiklerin (güdülerin) neden

olduğu ile ilgili birçok yaklaşım geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlarla ilgili ampirik kanıtlarının da sunulduğu çalışmalarını inceleyen Mulford ve Comiskey (2002, 89), yöneticilerin hangi koşullarda ve hangi güdülerle kazanç yönetimine başvurduğuna ilişkin bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırma içinde yer alan kazanç yönetimi koşulları ve güdüleyicilerinin bir kısmı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Kazanç Yönetimi Koşulları ve Güdüleyicileri

Kazanç yönetimi koşulları	Kazanç yönetimi güdüleyicileri
Firma kârının tahmin edilenden düşük olması	Hisse senedi fiyatlarındaki olası sert bir düşüşü önlemek,
Payların ilk defa halka arz edilmesi	Halka arz edilecek pay senetlerinin fiyatını maksimize etmek
Yönetici teşvik primlerinin belirli bir kar seviyesine bağlı olması,	Yönetici teşvik primlerini en üst seviyeye çıkarmak
Kredi veya borç sözleşmelerindeki şartları ihlal etme olasılığının ortaya çıkması	Borç sözleşmeleri ihlallerinin olası maliyetlerinden (teminat talebi, veya faiz artışı gibi) kaçınmak
Firma kazançlarında aşırı dalgalanmaların olması	Firma kazançlarının istikrarlı olduğu izlenimi yaratmak
Firmanın büyüklüğü ya da bir endüstride faaliyet göstermesi nedeniyle siyasi yaptırımlara potansiyel hedef olması	Yüksek kâr rakamlarının vergiye karşı korumak ve diğer politik maliyetleri azaltmak
Üst yönetim kadrosunda değişikliklerin olması	Yeni yönetimin işbaşına yeni geldiği dönemde yüksek oranda gider kaydı yaparak eski yönetimi sorunlu göstermek ve gelecek dönemler için firma performansının arttığı izlenimini uyandırmak

Kaynak: Mulford, C.W. ve Comiskey, E.E. 2002,. The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices, John Wiley&Sons, Inc., New York.

Kazanç yönetimine yönelik ampirik literatür incelendiğinde, bu alanda yapılmış birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu ampirik çalışmaların bir kısmı ülkelerdeki muhasebe standartlarının ve hukuki düzenlemelerin kazanç yönetimi üzerindeki sınırlamalarına, bir kısmı kazanç yönetiminin motivasyon kaynaklarına (güdüleyicilerine), diğer bir kısmı ise firmaların kurumsal yapıları ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkilere odaklanmıştır. Bu çalışmalarda finansal tablolarda raporlanan kazanç kalitesinin büyük ölçüde yönetici ve denetçilerin güdülerini etkileyen temel ekonomik ve kurumsal faktörler tarafından belirlendiğini göstermektedir.

Örneğin Leuz ve diğerleri (2003), kazanç yönetimindeki farklılıkları gözlemlemek amacıyla yaptıkları ve 31 ülkeyi kapsayan çalışmalarında, yoğunlaşmış sahiplik yapısına, zayıf yatırımcı korumasına ve göreceli olarak daha az gelişmiş finansal piyasaya sahip ülkelerdeki kazanç yönetimi uygulamalarının, dağınık sahiplik yapısına, güçlü yatırımcı korumasına, büyük ve gelişmiş finansal piyasalara sahip ülkelerdeki kazanç yönetimi uygulamalarına oranla daha yaygın olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte Leuz ve diğerleri (2003), muhasebe kurallarının bir yöneticinin kazançları yönetme isteğini sınırlandırabileceğini ancak bu sınırlamanın ne ölçüde olacağını muhasebe kurallarının ve denetimin ne kadar iyi uygulandığına bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Karaibrahimoglu ve Özkan (2011), Ağca ve Önder (2016), Ocak ve Arıkboğa (2017) ve Gemuhluoglu (2019), Türkiye

için yaptıkları çalışmalarda şirketlerin kurumsal yönetim mekanizmalarının ve denetim kalitelerinin kazanç yönetimi uygulamalarını sınırladığına ilişkin önemli bulgulara rastlamışlardır.

UFRS uygulamalarının kazanç yönetimi ile ilişkisini inceleyen çok sayıda araştırma ise UFRS'lerin kazanç yönetimini sınırladığına dair birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Goncharov ve Zimmermann (2006), üç farklı muhasebe standardı altında hazırlanan Alman şirketlerinin konsolide hesaplarındaki kazanç yönetimi farklılığını araştırdıkları çalışmalarında, Amerikan muhasebe standartları kapsamındaki kazanç yönetimi seviyesinin önemli ölçüde düşük olduğunu, Alman muhasebe standartları ve Uluslararası Finansal Muhasebe Standartları (UFRS) kapsamındaki kazanç yönetimi seviyesinin de neredeyse eşit olduğunu bulmuşlardır. Avrupa ülkelerinde kazanç yönetimi uygulamalarını araştıran Aussenegg ve diğerleri (2008), Orta Avrupa ülkelerinde UFRS sonrası firmaların daha az kazanç yönetimi uygulamalarına geçtiğini, ancak İngiltere, İrlanda ve kuzey Avrupa ülkelerindeki firmalar için değişiklik olmadığını tespit etmişlerdir. Kabir ve diğerleri (2010), Yeni Zelanda için yaptıkları çalışmada, UFRS sonrası kazanç yönetimi uygulamalarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Chen ve diğerleri (2010), 15 Avrupa ülkesindeki UFRS uygulamalarının kazanç yönetimi uygulamalarını azalttığını ortaya koyarken Lopes ve diğerleri (2010) aynı Avrupa ülkeleri için yaptığı çalışmada, kazanç yönetimi uygulamalarının arttığını tespit etmişlerdir. Zeghal ve diğerleri (2012) tarafından yapılan ve 15 Avrupa Birliği (AB) ülkesini kapsayan benzer çalışmada, UFRS sonrası kazanç kalitesinin arttığı sonucuna varmışlardır. Houqe ve diğerleri (2012), dünya çapında 46 ülkede yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunması ve zorunlu UFRS uygulamasının kazanç kalitesi üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, UFRS sonrası güçlü yatırımcı korumasına sahip ülkelerde kazanç kalitesinin arttığını kanıtlamışlardır. İsmail ve diğerleri (2013), Malezya'da yaptıkları araştırmada kazanç kalitesinin UFRS sonrası dönemlerde azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Türkiye'de BİST'te kayıtlı 208 şirketi inceleyen Uyar (2013) ise UFRS benimsenmesinden sonra kazanç yönetimi uygulamalarının azaldığını tespit etmiştir. Pelucio-Gercco ve diğerleri (2014), Brezilya'da UFRS'ye geçişin firmaların kazanç yönetimi uygulamaları üzerinde kısıtlayıcı bir etkisi olduğu sonucunu ortaya çıkarmışlardır. Köse ve diğerleri (2020), 25 farklı ülkede ve Türkiye'de (42 firma) UFRS öncesi ve UFRS sonrası ilk yılın muhasebe verilerini karşılaştırdığı çalışmalarında UFRS uygulamalarının şirketlerin muhasebe kalitesini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Firmaların kazanç yönetimi uygulamalarını finansal tablolarında sunduğu muhasebe bilgisinden doğrudan tespit etmek güçtür. Zira kazanç yönetimi uygulamalarının çoğu, ekonomik işlem ve olayları muhasebeleştirme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yöneticilerin, muhasebeleştirme sürecinde aldıkları kararların veya seçtikleri muhasebe politikalarının gerçekten finansal performansı çarpıtmak

veya gizlemek için mi ya da olağan bir muhasebe uygulaması mı, kesin olarak bilmek olanaksızdır. Bu nedenle, kazanç yönetimi ile ilgilenen araştırmacıların çoğu, kazanç yönetimi uygulamalarını tahmin etmek için firmaların muhasebe sürecindeki toplam tahakkuklarının incelenmesi üzerine odaklanmışlardır. Bir firmanın kazancı, nakit ve nakit olmayan değerlerden (tahakkuklardan) oluşur. İyi yönetilen bir muhasebe sisteminde, genel ekonomik koşullarda ciddi bir bozulma olmadığı sürece, tahakkukların belirli bir süre içinde nakde dönüşmesi beklenir. Bu anlamda, cari tahakkuklar ile gelecek dönemlerdeki nakit akışları arasında veya cari nakit akışı ile geçmiş dönem tahakkukları arasında bir uyumun var olması gerekir. Böyle bir uyumun olması, işletmelerde tahakkuk kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Tahakkuk kalitesi, aynı zamanda kazançların istikrarlı olması anlamına da gelmektedir.

Tahakkuklar, muhasebe sistemlerinde nakit akışlarının ayarlanabilmesi için hem muhasebe standartlarının dayattığı hem de standartların yöneticilere takdir hakkı verdiği kısımlardan oluşur. Muhasebe standartlarının işletme yönetimlerine dayattığı uygulamalar neticesinde oluşan tahakkuklar zorunlu (isteğe bağlı olmayan) tahakkuklar; muhasebeleştirme politikaları ile ilgili işletme yönetimlerine verilen takdir haklarının kullanımından oluşan tahakkuklar ise ihtiyari, (isteğe bağlı) tahakkuklar olarak adlandırılır. Birçok araştırmacı, işletme yönetimlerinin toplam tahakkukların isteğe bağlı kısımları ile kazançlarını yönettiğini varsayar. Çünkü raporlanan muhasebe kalemlerinden isteğe bağlı tahakkuklar doğrudan gözlenemez. Bu nedenle konuyla ilgilenen birçok araştırmacı, tahakkukların isteğe bağlı kısımlarını tahmin etmek için çeşitli modeller geliştirmişlerdir. Tahakkuk modelleri adı verilen bu modeller ile isteğe bağlı tahakkuklar tahmin edilmekte ve tahmin edilen bu değerlerin mutlak büyüklükleri de kazanç yönetiminin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Bu çerçevede, BİST'te işlem gören şirketlerin 2005-2016 yılları arasındaki tahakkuk kalitesini ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimini tahmin etmek için literatürde sıklıkla kullanılan toplam tahakkuk modellerinden yararlanılmıştır. Tahakkuk kalitesinin tahmininde, “Tahakkuk Tahmin Hataları Modelleri” olarak bilinen Dechow ve Dichev (2002) modeli ve McNichols (2002) modeli, kazanç yönetimin tahmininde ise “Düzeltilmiş Jones Modelleri”nden Kothari ve diğerleri (2005) modeli kullanılmıştır. Aşağıda araştırma modellerinin teorik çerçevesi, örneklem seçimi ve veri süreci kısaca açıklanmıştır.

3.1. Tahakkuk Kalitesi Tahmin Modelleri

Yukarıda da ifade edildiği gibi muhasebe sisteminde tahakkuklar, nakit akışlarını ayarlama, başka bir deyişle nakit akışındaki zamanlama ve uyumsuzluk problemlerin çözümünde kullanılan geçici düzeltmelerdir. Genel ekonomik koşullardaki kısıtlayıcılar bir tarafa, etkin işleyen bir tahakkuk sisteminde tahakkukların belirli bir zaman içinde nakit akışına (nakit girişi veya çıkışı) dönüşmesi esastır. Dechow ve Dichev (2002) tahakkuk kalitesini, tahakkukların nakit akışlarıyla uyumlu olması

olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, düşük tahakkuk kalitesine sahip şirketlerin, nakit akışı gerçekleştirmeleriyle eşleşmeyen (uyum sağlamayan) daha büyük bir tahakkuk oranına sahip olacağını varsaymıştır. Buna ek olarak, tahakkuk kalitesini, tahakkuk ve nakit akışları kazancın birer parçası olduğu için, kazancın istikrarlı olmasıyla da ilişkilendirmiştir. Böylece, tahakkuklar ile nakit akışı gerçekleştirmeleri arasında doğrusal bir ilişki modelleyen Dechow ve Dichev (2002), bu regresyon modelinin kalıntılarının standart sapmasını tahakkuk kalitesinin bir göstergesi ve regresyondaki eğim katsayılarını ise kazançların istikrarının bir temsilcisi olarak kabul etmiştir. Dechow ve Dichev (2002)'in regresyon modeli aşağıdaki gibidir.

$$\Delta WC_{it} = \beta_0 + \beta_1 CFO_{it-1} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it+1} + \varepsilon_{it}$$

Modeldeki ΔWC_{it} : t dönemindeki çalışma sermayesindeki değişimi, CFO_{it-1} ; bir önceki dönemin esas faaliyetlerinden nakit akışı; CFO_{it} ; cari dönemin esas faaliyetlerinden nakit akış ve CFO_{it+1} : bir sonra ki dönemin esas faaliyetlerinden nakit akışını temsil etmektedir.

Dechow ve Dichev (2002)'a göre tahakkukların ölçüsü, işletme sermayesindeki değişikliklerdir. Cari yıldaki çalışma sermayesi tahakkuklarındaki değişimi (ΔWC_{it}) şu şekilde hesaplamıştır.

$$\Delta WC_{it} = (\Delta CA_{it} - \Delta CASH_{it}) - (\Delta CL_{it} - \Delta DLC_{it} - \Delta TXP_{it}) - DEP_{it}$$

Denklemdaki (ΔWC_{it}): t dönemindeki çalışma sermayesi tahakkuklarındaki değişimi, ΔCA_{it} : t dönemindeki dönen varlıklardaki değişimi, $\Delta CASH_{it}$: t dönemindeki nakit ve nakit benzerlerindeki değişimi, ΔCL_{it} : t dönemindeki kısa vadeli yükümlülüklerdeki değişimi, ΔDLC_{it} : t dönemindeki kısa vadeli finansal borçlardaki değişimi, ΔTXP_{it} : t dönemindeki dönem karı vergi yükümlülüklerindeki değişim ve DEP_{it} : t dönemindeki amortisman ve itfa giderlerini göstermektedir. Denklemden yer alan tüm değişkenler, ölçek farklılıklarını kontrol etmek amacıyla $t-1$ dönemindeki toplam varlıklara bölünmüştür.

McNichols (2002), Dechow ve Dichev (2002)'in tahakkuk tahmin hataları modelinin açıklayıcılığını modele satışlardaki değişimi (ΔREV) ve brüt maddi duran varlıklar (PPE) değişkenlerinin dahil edilerek geliştirilebileceğine dair kanıtlar sunmuştur. Bu nedenle bu çalışmada, Dechow ve Dichev'in (2002) modeline ek olarak McNichols (2002) tarafından düzeltilen aşağıdaki model de kullanılmıştır.

$$\Delta WC_{it} = \beta_0 + \beta_1 CFO_{it-1} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it+1} + \beta_4 \Delta REV_{it} + \beta_5 PPE_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modelde ΔREV_{it} : net satışlardaki değişimin bir önceki dönemin toplam varlıklarına bölünmesiyle elde edilen değeri, PPE_{it} : brüt maddi duran varlıkların bir önceki dönemin toplam varlıklarına bölünmesiyle elde edilen değerini temsil etmektedir. Modelde yer alan diğer değişkenlere ilişkin tanımlamalar yukarıda verildiği gibidir.

3.2. Tahakkuka Dayalı Kazanç Yönetimi Modeli

Tahakkuklar yukarıda ifade edildiği gibi isteğe bağlı (ihtiyari) ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olmak üzere iki bileşenden oluşur. Toplam tahakkukların isteğe ve isteğe bağlı olmayan bileşenlerinin matematiksel ifadeleri aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$TA_{\tau} = NDA_{\tau} + DA_{\tau}$$

Denklemdaki TA_{τ} :toplam tahakkukları, NDA_{τ} : isteğe bağlı olmayan tahakkukları ve DA_{τ} : isteğe bağlı tahakkukları temsil etmektedir.

Literatür, isteğe bağlı tahakkukların yöneticilere kazançları yönetme veya manipüle etme fırsatı verdiği, buna karşın isteğe bağlı olmayan tahakkukların, muhasebe düzenlemeleri veya standartlarındaki zorunlu uygulamasından kaynaklanması nedeniyle kazanç yönetimi veya manipülasyonu üzerinde herhangi bir etkisinin olmayacağı varsayımını kabul etmiştir. Bu varsayım altında araştırmacılar, kazanç yönetimini tahmin etmek için isteğe bağlı tahakkukları bir ölçü olarak kullanmışlardır (Healy, 1985; DeAngelo, 1986, Jones, 1991, Dechow ve diğerleri 1995; Kasznik 1999; Larcker ve Richardson, 2004 ve Kothari ve diğerleri, 2005). Bu çalışmada, isteğe bağlı tahakkukları ve dolayısıyla tahakkuka dayalı kazanç yönetimini tahmin etmek için aşağıdaki Kothari ve diğerleri (2005) tahakkuk modeli kullanılmıştır.

$$TA_{it} = \beta_0 + \beta_1(1/A_{it-1}) + \beta_2(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) + \beta_3 PPE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modelde TA_{it} : toplam tahakkukları, $A_{i,t-1}$: bir önceki dönemin toplam varlıkları; ΔREV_{it} : net satışlardaki değişimi; ΔREC_{it} : ticari alacaklardaki değişimi; PPE_{it} : brüt maddî duran varlıkları, (ROA_{it}): cari dönemin aktif kârlılık oranı, ε_{it} : hata terimini, t: cari dönemi, i: firmayı temsil etmektedir. Modelde ROA_{ijt} değişkeni hariç bütün değişkenler bir önceki dönemin toplam varlıklarına ($A_{i,t-1}$) bölünmüştür.

Bu modele göre kazanç yönetiminin ölçüsü olan isteğe bağlı tahakkuklar (DA), bu modelin tahmin edilen hata terimlerine (ε_{it}) eşittir.

3.3. Örneklem Seçimi ve Veriler

2005-2016 yılları arasında BİST'te işlem gören şirketlerin tahakkuk kalitesi ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimini incelemek bakımından araştırma kapsamına 2004-2017 yılları arasında BİST'te sürekli olarak işlem gören toplam 178 şirket dahil edilmiştir. Çalışmada gözlem yıllarının 2004-2017 olarak alınmasının nedeni, tahakkukların kalitesi ve kazanç yönetiminin tahmin edilmesinde kullanılan kimi değişkenlerin bir önceki yıla ve kimi değişkenlerin de bir sonraki yıla ait gözlemlerinin kullanılmasıdır. Araştırma örnekleminin oluşturulmasında şu hususlar göz önünde bulundurulmuştur: Öncelikle 2004-2017 yılları arasında BİST'te işlem görse de varlık ve sermaye yapıları ile tabii oldukları

yasal düzenlemeler bakımından farklılık arz eden bankacılık ve finans gibi belirli sektörlerdeki şirketler bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. İkinci olarak, faaliyet konusu itibariyle farklı raporlama tarihlerine sahip olan şirketler ve son olarak, 2004-2017 yılları itibariyle BİST’teki kotasyonu süreklilik arz etmeyen ve dolayısıyla verilerine yıllık olarak ulaşılamayan şirketler bu örneklemin dışında tutulmuştur. Araştırma kapsamındaki şirketlere ait veriler, BİST web sitesi, KAP (Kamuyu Aydınlatma Platformu) web sitesi ve işletmelerin kendi web sitelerinde yer alan 2004-2017 yıllarına ait finansal tablolarından ve yıllık faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Çalışma kapsamına alınan 178 şirketin sektörel dağılımı da şu şekildedir: İmalat (124), Holding ve Yatırım(17), Toptan ve perakende (14), Teknoloji (9), Ulaştırma ve telekomünikasyon (5), Elektrik, gaz ve su (4), İnşaat (3), Madencilik (2).

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Tahakkuk Kalitesi İstatistikleri ve Farklılık Analiz Sonuçları

Tahakkuk tahmin hataları modellerine göre, DD ve MDD regresyon modellerinin kalıntılarının standart sapması, tahakkuk kalitesinin bir ölçüsüdür ve yüksek standart sapmaya sahip kalıntılar, daha düşük tahakkuk kalitesine işaret eder. En küçük kareler yöntemiyle tahmin edilen Dechow ve Dichev (2002) (DD) ve McNichols (2002) (MDD), regresyon modellerine ait kalıntıların standart sapmaları ile ilgili istatistikler ve diğer analiz sonuçları Tablo 2 ve 3’de sunulmuştur.

Tablo 2. Tüm Örneklemin Tahakkuk Kalitesine ait İstatistikler ve Farklılık Analiz Sonuçları

	Ortalama	Medyan	Maks.	Min.	Std. sp.	t-test	Wilcoxon
DD	4,54E-18	0,0005	7,4330	-1,1337	0,2051	3,81E-15	1,612
MDD	-1,96E-17	0,0044	6,1223	-1,6688	0,1906	(1,000)	(0,107)

Tablo 2’den görüleceği üzere DD tahakkuk tahmin modeli kalıntılarının standart sapması yaklaşık 0,205 iken MDD modelinden elde edilen kalıntılarının standart sapması ise yaklaşık 0,191’dir. Araştırma kapsamındaki bütün firmaların bu iki modelin tahmininden elde edilen kalıntıların standart sapmaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur (Wilcoxon testi için $t=1,612$; $p=0,107$; t testi için $t=0,000$; $p=1,000$).

BİST şirketlerinin tahakkuk kalitesi için elde edilen bu bulgular, Eliwa ve diğerleri (2018)’in 15 Avrupa ülkesi firmaları, Minf ve Slimi (2016)’nin Güney Afrika firmaları ve Jones ve diğerleri (2010)’nin Amerikan firmaları için tespit ettiği tahakkuk kalitesi bulgularından oldukça farklıdır. Eliwa ve diğerleri (2019), 2005-2014 yılları arasında Avrupa firmaları için MDD modeli kalıntılarının standart sapmasını ortalama 0,107 olarak; Minf ve Slimi (2016) de, 2010-2012 yılları arası Güney Afrika firmaları için DD modeli kalıntılarının standart sapmasını ortalama 0,1203 olarak tespit etmişlerdir. Jones ve diğerleri (2010) ise kazanç yönetimi SEC tarafından tespit edilmiş ve hileli finansal raporlama yapmakla suçlanmış 118 firma üzerinde yaptıkları çalışmada DD modelinin tahmin hatalarının standart

sapmasını ortalama 0,080 ve MDD modeliyle elde edilen tahmin hataları standart sapmasını ise ortalama 0,061 olarak tespit etmişlerdir. Kazanç yönetimi yapmakla suçlanmamış firmaların oluşturduğu kontrol örneğinde ise DD ve MDD modellerinin tahmin hatalarının standart sapmalarını sırasıyla 0,000 ve -0,003 olarak tespit etmişlerdir. Bu sonuçlarla kıyaslandığında, BİST şirketlerinin tahakkuk kaliteleri ve dolayısıyla kazanç kalitesinin çok düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamına alınan BİST şirketlerinin sektörler bazındaki tahakkuk kalitelerine ilişkin bulgular ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sektörlerin Tahakkuk Kalitelerine ait İstatistikler ve Farklılık Analiz Sonuçları

Sektör	DD		MDD		Levene Test	wilcoxon
	Ortalama	Std. Sp,	Ortalama	Std, Sp		
İmalat	-1,59E-17	0,0968	-1,14E-17	0,0934	0,8038 (0,370)	0,419 (0,676)
Holding ve Yatırım	1,08E-16	0,5810	-1,32E-16	0,5330	1,6966 (0,194)	2,581 (0,009)
Toptan ve Perakende	-1,09E-17	0,1318	-7,42E-18	0,1316	0,0014 (0,97)	0,122 (0,903)
Teknoloji	4,59E-18	0,1055	9,88E-18	0,0932	0,634 (0,427)	0,417 (0,677)
Ulaştırma	4,87E-17	,1749	2,14E-17	0,1746	0,0002 (0,990)	,209 (0,834)
Elektrik Gaz ve Su	-2,88E-17	,0944	-5,00E-17	0,0940	0,0006 (0,981)	0,096 (0,923)
İnşaat	9,88E-17	,1388	-4,75E-17	0,1366	0,0086 (0,926)	2,437 (0,015)
Madencilik	-2,14E-17	0,1350	-4,35E-17	0,1019	1,3000 (0,261)	0,199 (0,842)
Toplam	7,16E-19	,2051	-2,25E-17	0,1906		
Levene Testi		6,552 (0,000)		24,988 (0,000)		

Tablo 3'den görüleceği üzere, DD modelinin tahmin ettiği en düşük tahakkuk kalitesine sahip sektörler sırasıyla holding (0,581), ulaştırma (0,175), inşaat (0,139), madencilik (0,135), toptan ve perakende ticaret (0,132), teknoloji (0,106), imalat (0,097) ve Elektrik Gaz ve Su (0,094) sektörüdür. Sektörler arasında tahakkuk kalitesi açısından istatistiki açıdan anlamlı farklılıklar vardır (L=6,552, p=0,000). Benzer sonuçlar MDD modelinden tahmin edilen tahakkuk kalitesi için de geçerlidir. MDD modelinin tahmin ettiği en düşük tahakkuk kalitesine sahip sektörler sırasıyla holding (0,533), ulaştırma (0,175), inşaat (0,137), toptan ve perakende ticaret (0,132), madencilik (0,102), Elektrik Gaz ve Su (0,094), imalat (0,093) ve teknoloji (0,093) sektörüdür. DD ve MDD modelleri ile tahmin edilen her bir sektör grubuna ait tahakkuk kaliteleri arasındaki farklar değerlendirildiğinde holding ve yatırım sektörü

ile inşaat sektörü haricinde diğer sektörler için tahakkukların kalitesinde medyan sıra ortalaması açısından herhangi bir fark yoktur.

4.2. Tahakkuk Dayalı Kazanç Yönetimi İstatistikleri ve Farklılık Analiz Sonuçları

4.2.1. Toplam Tahakkukların Ölçülmesi ve İsteğe Bağlı Tahakkukların Tahmini

Bu çalışmada, Kothari ve diğerleri (2005) modelindeki bağımlı değişkenin (toplam tahakkuklar) ölçümünde nakit yaklaşımı ve bilanço (çalışma sermayesi) yaklaşımının her ikisi ayrı ayrı kullanılmıştır. Literatürde hangi yaklaşımın daha yüksek bir açıklayıcılık gücüne sahip olduğuna dair fikir birliği bulunmamaktadır. Bu nedenle, aradaki açıklayıcı güçlerine de bakmak bakımından bu çalışmada, toplam tahakkuklar her iki yaklaşım kullanılarak hesaplanmıştır. Nakit akımı yaklaşımına göre toplam tahakkuklar her bir firma ve dönem için aşağıdaki denklem kullanılarak hesaplanmıştır.

$$TA_{ijt} = (NI_{ijt} - CFO_{ijt})$$

Denklemden; TA_{ijt} : t dönemindeki toplam tahakkukları, NI_{ijt} : t dönemindeki olağandışı kalemler öncesi net karı ve CFO_{ijt} : t dönemindeki esas faaliyetlerden elde edilen nakit akışlarını ve j endüstriyi temsil etmektedir.

Bilanço yaklaşımına göre toplam tahakkuklar ($TACC_{ijt}$) da her bir firma ve dönem için aşağıdaki denklem kullanılarak hesaplanmıştır.

$$TACC_{ijt} = (\Delta CA_{ijt} - \Delta CASH_{ijt}) - (\Delta CL_{ijt} - \Delta DLC_{ijt} - \Delta TXP_{ijt}) - DEP_{ijt}$$

Denklemden yer alan tüm değişkenler, ölçek farklılıklarını kontrol etmek amacıyla $t-1$ dönemindeki toplam varlıklara bölünmüştür. Değişkenlere ait tanımlamalar yukarıda verilmiştir.

Kazanç yönetiminin ölçüsü olan isteğe bağlı tahakkuklar, şu aşamalar izlenerek tahmin edilmiştir. Buna göre, nakit ve bilanço yaklaşımına göre her bir firma için toplam tahakkukları hesapladıktan sonra birinci aşamada her endüstri grubu için Kothari ve diğerleri (2005) modelindeki katsayılar ($\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$), en küçük kareler yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir. En küçük kareler yöntemi için Hausman testi yapılmış ve sonuçta sabit etkiler tahmincisinin kullanılmasına karar verilmiştir. Tahakkuk modelinin parametrelerine (katsayılarına) ilişkin regresyon tahmin sonuçları Tablo 4' de sunulmuştur.

Nakit esasına ve Bilanço esasına göre hesaplanan toplam tahakkuklar ile her bir sektör grubu ve bütün örneklem için tahmin edilen isteğe bağlı tahakkuklara ait istatistikler ve farklılık analiz sonuçları aşağıda verilmiştir. T testi ile birlikte analize tabi tutulan verilerin normal dağılıma sahip olmaması nedeniyle farklılık analizinde parametrik olmayan test teknikleri de kullanılmıştır.

Tablo 4. Her Sektör Grubu için Tahmin Edilen Tahakkuk Modelinin Katsayıları

Bağımlı değişken : TA								
sektör	İmalat	Holding	Topt,Perak	Teknoloji	Ulaştırma	ElektGazSu	İnşaat	Madencilik
Değişkenler	-0,058	0,017	-0,087	-0,142	-0,047	0,120	-0,117	0,281
1/A _{t-1}	-1165725	-2385418	5264170	4492538	103027	-2825620	159438	-70375422
ΔREV- ΔREC	0,014	-0,001	0,086	0,200	0,118	-0,098	0,304	0,192
PPE	0,073	-0,054	0,022	0,085	-0,093	-0,282	-0,563	-1,746
ROA	0,653	0,730	1,375	1,125	0,058	0,810	-3,057	3,089
Adj,R ²	0,257	0,056	0,314	0,25	0,026	0,578	-0,048	0,433
Bağımlı değişken TACC								
Değişkenler	-0,042	-0,413	-0,017	-0,039	-0,164	0,038	-0,149	0,035
1/A _{t-1}	-1456951	22504179	-3655219	-1295706	-26220489	-4241680	-398568	-40752282
ΔREV- ΔREC	0,049	-0,000	-0,031	0,195	-0,206	-0,297	0,331	0,055
PPE	0,068	1,480	0,056	0,225	0,233	-0,048	-0,705	-1,124
ROA	0,227	0,994	0,371	0,364	0,008	-0,266	-4,602	2,698
Adj,R ²	0,079	0,25	0,058	0,29	-0,13	-0,06	-0,029	0,256

4.2.2. Toplam Tahakkuklar ve İsteğe Bağlı Tahakkukların Tanımlayıcı İstatistikleri ve Farklılık Analiz Sonuçları

Araştırma kapsamına alınan 178 şirkete ait toplam tahakkuklara ilişkin istatistiki bilgiler tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Nakit ve Bilanço Esaslı Toplam Tahakkuklara ait İstatistikler ve Farklılık Analiz Sonuçları

	N	Ortalama	Medyan	Maks.	Min.	Std. sp.
TA	2136 (%100)	-0,015	-0,017	2,419	-6,233	0,221
TA<0	1246 (%58)	0,096	0,067	-0,0002	-6,233	0,219
TA≥0	890 (%42)	0,010	0,056	2,419	1,48E-06	0,167
Wilcoxon testi		2,044 (0,041)				
TACC	2136 (%100)	-0,019	-0,020	8,578	-7,671	0,295
TACC<0	1298 (%61)	0,093	0,060	-2,26E-05	-7,671	0,247
TACC≥0	838 (%39)	0,096	0,047	8,578	8,03E-05	0,327
Wilcoxon testi		3,223 (0,001)				
Wilcoxon testi TA-TACC		1,121 (0,262)				
t- testi TA - TACC		0,518 (0,604)				

Tablo 5’ten görüldüğü üzere, nakit esasına göre hesaplanan toplam tahakkukların (TA) ortalaması yaklaşık -0,015’dir. Araştırma kapsamına alınan firmaların toplam tahakkukları (TA) içinde negatif tahakkukların (gelir azaltıcı) oranı yaklaşık % 58, pozitif tahakkukların (gelir artırıcı) oranı ise yaklaşık % 42’dir. Farklılık analiz sonuçlarına göre bu gelir azaltıcı veya gelir artırıcı tahakkukların mutlak büyüklüklerinin sıra ortalamaları (medyanları) arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır

(Wilcoxon testi için $t=2,044$; $p=0,041$). Bilanço esasına göre hesaplanan toplam tahakkukların (TACC) ortalaması ise yaklaşık $-0,019$ 'dur. Bilanço esasına göre hesaplanan toplam tahakkuklar (TACC) içinde gelir azaltıcı tahakkukların oranı yaklaşık %61 iken, gelir artırıcı tahakkukların oranı da yaklaşık %39'dur. Tek değişkenli analiz sonuçlarına göre bilanço esaslı gelir azaltıcı ve gelir artırıcı tahakkukların mutlak büyüklüklerinin sıra ortalamaları arasında da istatistiki açıdan oldukça anlamlı bir fark vardır (Wilcoxon testi için $t=3,223$; $p=0,001$). Şirketlerin nakit ve bilanço esasına göre hesaplanan toplam tahakkukların sıra ortalamaları arasında ise istatistiki açıdan anlamlı bir fark tespit edilememiştir (Wilcoxon testi için $t=1,121$; $p=0,262$). Aynı istatistiksel test sonucu söz konusu değişkenlerin mutlak büyüklüklerinin ortalamaları için de geçerlidir ($t=0,446$; $p=0,655$).

Yavuzaslan ve Kalmış (2016), 2005-2010 yılları arasında BİST işletmelerinin %51'nin gelir azaltıcı tahakkuklara sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Tendeloo ve Vanstraelen (2005), Alman firmalarına yönelik 636 firma yılı gözlemleriyle yaptığı çalışmada, Alman firmalarının toplam tahakkuklar içindeki gelir azaltıcı (negatif) tahakkukların oranını yaklaşık %73, gelir artırıcı (pozitif) tahakkuklarının oranını ise yaklaşık %27 olarak tespit etmişlerdir. Jones ve diğerleri (2010) ise pozitif tahakkukların oranını hileli finansal raporlama yapan firmalarda yaklaşık % 49, manipülasyonla suçlanmamış firmaların oluşturduğu kontrol örneğinde ise yaklaşık % 23.7 olarak bulmuştur.

Kazanç yönetiminin bir ölçüsü olarak tahmin edilen isteğe bağlı olan tahakkuklara ait istatistiki bilgiler ve farklılık analizleri ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Nakit ve Bilanço Esaslı İsteğe Bağlı Tahakkuklara ait İstatistikler ve Farklılık Analiz Sonuçları

	N	Ortalama	Medyan	Maks.	Min.	Std. sp.
DA	2.136 (% 100)	0,102	-0,007	1,947	-5,722	0,210
DA<0	1.131 (% 53)	-0,097	-0,064	-0,0002	-5,722	0,206
DA≥0	1.005 (% 47)	0,109	0,066	1,947	0,000	0,156
t- test		-25,24 (0,000)				
Wilcoxon testi		38,44 (0,000)				
DACC	2.136 (%100)	0,124	-0,004	5,101	-7,059	0,290
DACC<0	1.090 (% 51)	-0,122	-0,063	-3,26E-06	-7,059	0,300
DACC≥0	1.046 (% 49)	0,127	0,076	5,101	0,000	0,214
t- test		-21,21 (0,000)				
Wilcoxon testi		38,30 (0,000)				
t- test DA - DACC		-3,044 (0,002)				

Tablo 6'da görüldüğü üzere, araştırma konusu olan firmaların nakit esasa göre hesaplanan toplam tahakkuklarını içindeki isteğe bağlı tahakkuk (DA) büyüklüklerinin mutlak ortalaması yaklaşık $0,1024$ 'tür. Toplam örneklem içinde gelir azaltıcı DA'ların oranı yaklaşık %53 iken, gelir artıcı DA'ların oranı yaklaşık %47'dir. Ortalama ve sıra ortalaması farklılık analiz sonuçlarına göre gelir azaltıcı veya artırıcı DA'ların mutlak ortalamaları arasında istatistiki açıdan oldukça anlamlı bir fark

vardır (t testi için $t = -25,24$; $p= 0,000$ ve Wilcoxon- testi için $t=-38,44$; $p= 0,000$). İstatistiki bilgiler gelir artırıcı ve azaltıcı DA'ların standart sapmaları arasında yüksek bir fark olduğunu göstermektedir (0,206; 0,153).

Bilanço esasa göre hesaplanan toplam tahakkuklarını içindeki isteğe bağlı tahakkuk büyüklüklerinin (DACC)'ın mutlak ortalaması yaklaşık 0,124'tür. Toplam örneklem içinde gelir azaltıcı DACC'ların oranı yaklaşık %51 iken, gelir artırıcı DACC'ların oranı yaklaşık %49'dur. Bütün örneklem açısından kazanç artırıcı veya azaltıcı DACC'ların mutlak büyüklüklerinin ortalamaları ve medyanları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır (t testi için $t = -21,21$; $p= 0,000$ ve Wilcoxon- testi için $t=-38,30$; $p= 0,000$). Negatif veya pozitif DACC'ların standart sapmaları arasındaki fark da oldukça yüksektir (0,300; 0,214). DA ile DACC arasındaki farklılık testinde ise nakit esaslı DA ile bilanço esaslı DACC'ların mutlak ortalamaları arasında istatistiki açıdan oldukça anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($t = -3,044$; $p= 0,002$).

Bu çalışmada, BİST şirketleri için Kothari ve diğerleri (2005) modeliyle tespit edilen isteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklüğünün ortalaması (DA= 0,102 ve DACC =0,124) diğer pek çok ülkedeki firmaların isteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklüğü ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir¹. İsteğe bağlı tahakkukların mutlak büyüklüklerini Almaharmeh ve Masa'deh (2018) İngiltere firmaları için 0,064, Bekiris ve Doukakis (2011) Yunanistan firmaları için 0,072, İtalya firmaları için 0,050 ve İspanya firmaları için 0,051; Othman ve Zeghal (2006) Kanada firmaları için 0,068 ve Fransa firmaları için 0,035; Tendeloo ve Vanstraelen (2005) de Alman firmaları için 0,098 olarak tespit etmişlerdir. Jones ve diğerleri (2010) de hileli finansal raporlama yapan Amerikan firmaları için 0,038 olarak bulmuşlardır. Gemuhluoğlu (2019), 2012-2017 yılları arasında BİST firmaları için yaptığı çalışmada isteğe bağlı tahakkuk büyüklüklerini ortalama 0,076 olarak bulmuştur.

İsteğe bağlı tahakkukların sektör bazındaki mutlak büyüklüklerine ilişkin istatistikler ve bunlara ilişkin farklılık analizlerinin sonuçları Tablo 7'da verilmiştir. Sektör istatistiklerine ilişkin farklılıkların tespit edilmesinde varyans, ortalama ve sıra ortalaması test teknikleri kullanılmıştır. Tablodan görüleceği üzere, isteğe bağlı tahakkuklar (DA)'ın mutlak büyüklüklerinin ortalaması açısından en yüksek ortalamaya sahip olan sektörler sırasıyla inşaat (% 57), madencilik (%28), teknoloji (%16), toptan ve perakende (%13), holding ve yatırım şirketleri (%10), imalat (% 9), elektrik gaz ve su (%8) ve ulaştırma(%5)'dir. Farklılık analizi sonuçlarına göre, bu sektör grupları arasında DA'ların mutlak

¹ Sayfa kısıtı nedeniyle bu çalışmanın bulguları arasında yer almayan ancak araştırma kapsamına alınan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları literatürde var olan diğer tahakkuk modelleri ile de tahmin edilmiş ve şu sonuçlar ortaya çıkmıştır. DA (DACC) mutlak büyüklüklerinin mutlak ortalamaları Jones (1991) modelinde 0,106 (0,120); Detchow vd (1995) modeli 0,108 (0,122); Larcker and Richardson (2004) modeli 0,07 (0,124); Kasznik (1999) modeli 0,07 (0,101).

büyüklikleri bakımından oldukça anlamlı farklılıklar ($F = 4,351$; $p = 0,000$ ve $med. x^2 = 4,351$; $p = 0,000$) vardır.

Tablo 7. Sektörlerin İsteğe Bağlı Tahakkuklarına ait İstatistikler ve Farklılık Analiz Sonuçları

Sektör	Nakit Esaslı mutlak DA büyüklükleri		Bilanço Esaslı mutlak DACC büyüklükleri		t-test	Wilcoxon
	Mutlak Ortalama	Std. Sp.	Mutlak Ortalama	Std. Sp.	test değeri (p)	test değeri (p)
İmalat	0,0846	0,0880	0,0822	0,0838	0,731 (0,465)	1,310 (0,190)
Holdıng ve Yatırım	0,0989	0,1664	0,3582	0,5024	-6,697 (0,000)	11,789 (0,000)
Toptan -Perakende	0,1267	0,1884	0,0973	0,1193	1,641 (0,102)	2,040 (0,413)
Teknoloji	0,1570	0,1895	0,0948	0,0848	2,979 (0,003)	2,287 (0,022)
Ulaştırma	0,0533	0,0380	0,0996	0,1573	-2,126 (0,035)	2,002 (0,045)
Elektrik Gaz ve Su	0,0823	0,0838	0,0869	0,0721	-0,278 (0,782)	0,939 (0,348)
İnşaat	0,5681	0,9605	0,7449	1,1760	-0,669 (0,506)	2,437 (0,015)
Madencilik	0,2828	0,3135	0,2764	0,3091	0,068 (0,946)	0,059 (0,953)
Anova F-testi (p)	4,351 (0,000)		67,935 (0,000)			
Medyan x^2 testi	54,265 (0,000)		183,153 (0,000)			

Bilanço esaslı DACC'ların sektörel büyüklüklerine bakıldığında inşaat sektöründen sonra en yüksek ortalamaya sahip olan sektörün holding ve yatırım sektörüne ait olduğu görülmektedir. En yüksek DACC ortalamalarına sahip sektörler sırasıyla inşaat (%75), holding ve yatırım şirketleri (%36), madencilik (%28), ulaştırma (%10), Toptan ve perakende ticaret (%10), teknoloji (%10), Elektrik Gaz ve Su (%9) ve imalat (% 8)'dir. Farklılık analizi sonucunda sektörlerin DACC mutlak ortalamaları ($F = 67,935$; $p = 0,000$) ve medyanları ($med. x^2 = 183,153$; $p = 0,000$) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Sektör itibariyle DA ve DACC'lara ait istatistiklere bakıldığında da bazı sektörlerde DA ve DACC'ların mutlak büyüklüklerinin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle holding ve yatırım sektörüne ait DA ve DACC'ların ortalamaları arasındaki farkın oldukça dikkat çekici olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak oldukça anlamlı olduğu görülmektedir ($t = -6,697$; $p = 0,000$). Teknoloji ve ulaştırma sektörlerine ait DA ve DACC'ların ortalaması arasındaki farklılığın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. İnşaat sektörüne ait DA ve DACC'ların ortalamaları arasında ise önemli farklılık bulunmasına rağmen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır ($t = -0,669$ ve $p = 0,506$).

Bu sonuçlara göre, nakit esasına veya bilanço esasına göre hesaplanan isteğe bağlı tahakkuklar arasında (DA ve DACC) tüm örneklem için istatistiksel açıdan anlamlı bir farkı yoktur. Ancak kimi sektörlerde bu fark istatistiksel olarak oldukça anlamlıdır. Bu farklılığın nedeni sektörel çalışma

koşulları veya çalışma sermayesi değişimi denklemi içinde dikkate alınmayan sektöre bağlı diğer etmenler olabilir. Holding ve yatırım sektörü ve inşaat sektörü özelinde çalışma sermayesi tahakkukları yatırım harcamalarının dönemselliği, inşaat hak edişleri ve maliyet gider karşılıklarından etkilenebilmektedir.

4.2.3. Korelasyon Testi Sonuçları

Modellerde kullanılan bazı değişkenlere ait korelasyon testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Tablo 7’deki gri alanın üst çaprazında Spearman, alt çaprazında ise Pearson korelasyon katsayıları, bu katsayıların altında ise p değeri yer almaktadır. Tablo 7’den görüleceği üzere Pearson ve Spearman korelasyon testi modellerde kullanılan birkaç değişken dışında çoğu değişkenin birbiriyle ilişkilerine dair benzer sonuçlar üretmiştir. Korelasyon testi yapılan değişkenler normal dağılıma uymadığı için bu çalışmada Spearman korelasyon test sonuçlarının değerlendirilmesi tercih edilmiştir.

Tablo 7. Değişkenler Arasındaki Pearson ve Spearman Korelasyon Testi Sonuçları

	TA	TACC	DA	DACC	DD	MDD	CFO	CFO_{t-1}	CFO_{t+1}	ΔREV	PPE	ROA
TA	1 -----	0.666 0.000	0.685 0.000	0.477 0.000	0.307 0.000	0.338 0.000	-0.569 0.000	-0.028 0.212	-0.036 0.110	0.137 0.000	-0.231 0.000	0.345 0.000
TACC	0.639 0.000	1 -----	0.514 0.000	0.755 0.000	0.715 0.000	0.692 0.000	-0.467 0.000	-0.008 0.734	-0.005 0.826	0.195 0.000	-0.152 0.000	0.133 0.000
DA	0.832 0.000	0.600 0.000	1 -----	0.561 0.000	0.123 0.000	0.139 0.000	-0.812 0.000	-0.239 0.000	-0.223 0.000	-0.031 0.174	-0.192 0.000	-0.180 0.000
DACC	0.573 0.000	0.805 0.000	0.658 0.000	1 -----	0.535 0.000	0.669 0.000	-0.514 0.000	-0.124 0.000	-0.102 0.000	0.002 0.938	-0.338 0.000	-0.071 0.002
DD	0.053 0.018	0.695 0.000	0.039 0.087	0.482 0.000	1 -----	0.864 0.000	0.035 0.125	-0.001 0.962	0.063 0.005	0.264 0.000	-0.082 0.000	0.337 0.000
MDD	0.056 0.013	0.645 0.000	0.027 0.239	0.601 0.000	0.929 0.000	1 -----	-0.033 0.149	-0.024 0.282	0.021 0.353	0.061 0.007	-0.175 0.000	0.296 0.000
CFO	-0.855 0.000	-0.640 0.000	-0.859 0.000	-0.596 0.000	0.000 1.000	2.31E-16 1	1 -----	0.376 0.000	0.354 0.000	0.083 2E-04	0.173 0.000	0.470 0.000
CFO_{t-1}	-0.078 0.001	-0.026 0.252	-0.064 0.005	0.012 0.601	0.000 1.000	6.06E-17 1	0.244 0.000	1 -----	0.308 0.000	0.104 0.000	0.190 0.000	0.414 0.000
CFO_{t+1}	0.173 0.000	0.145 0.000	0.012 0.605	0.041 0.067	0.000 1.000	-1.41E-17 1	-0.13 0.000	-0.01 0.690	1 -----	0.135 0.000	0.148 0.000	0.377 0.000
ΔREV	0.021 0.354	0.014 0.547	0.003 0.880	-0.008 0.708	0.016 0.489	1.15E-17 1	-0.01 0.659	-0.01 0.822	0.067 0.003	1 -----	0.047 0.038	0.231 0.000
PPE	-0.089 0.000	0.048 0.034	-0.060 0.008	-0.113 0.000	0.098 0.000	3.21E-16 1	0.072 0.001	0.105 0.000	0.005 0.830	0.036 0.110	1 -----	-0.054 0.016
ROA	0.272 0.000	0.053 0.019	-0.056 0.014	0.003 0.890	0.148 0.000	0.156 0.000	0.242 0.000	0.297 0.000	0.096 0.000	0.016 0.479	-0.07 0.003	1 -----

Spearman test sonuçlarına göre, toplam tahakkuklar (TA ve TACC) ile isteğe bağlı tahakkuklar (DA ve DACC), tahakkukların kalitesi (DD ve MDD), satışlardaki değişim (ΔREV) ve karlılık performansı (ROA) arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki vardır. Toplam tahakkuklar (TA ve TACC) ile cari nakit akışlar (*CFO*) arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif yönde güçlü bir ilişki varken bir önceki (CFO_{t-1}) ve bir sonraki dönemin (CFO_{t+1}) nakit akışları arasında negatif bir ilişki olmakla istatistiksel açıdan da anlamlı bulunamamıştır. Toplam tahakkuklar ile brüt maddi duran varlıklar (PPE) arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Korelasyon testine göre, isteğe bağlı tahakkuklar (DA ve DACC) ile tahakkukların kalitesi (DD ve MDD) arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır. İsteğe bağlı tahakkuklar ile cari, bir önceki ve bir sonraki dönemin nakit akışları arasında da istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. İsteğe bağlı tahakkuklar ile satışların değişimi arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak isteğe bağlı tahakkuklar ile karlılık performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Korelasyon test sonuçlarına göre tahakkuk kalitesi (DD ve MDD) ile cari, geçmiş ve gelecek dönem nakit akışları arasında (DD ve gelecek dönem nakit akışı dışında) istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmez karlılık performansı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, BİST’te işlem gören şirketlerin 2005-2016 yılları arasındaki tahakkuk kalitesi ve tahakkuka bağlı kazanç yönetimi uygulamaları sektörel bazda incelenmiştir. Tahakkuk kalitesinin incelenmesinde kullanılan regresyon modellerinden elde edilen sonuçlar, literatürde var olan diğer çalışmalarını sonuçlarıyla kıyaslandığında, BİST’te işlem gören şirketlerin tahakkuk kaliteleri ve dolayısıyla kazanç kalitelerinin genel olarak düşük olduğu söylenebilir. Sektör grupları içinde en düşük tahakkuk kalitesine sahip olan sektör, holding ve yatırım şirketleri ve ardından ulaştırma sektörü gelmektedir. Düşük tahakkuk kalitesi sıralamasında ortalamaları birbirine yakın olan inşaat, toptan ve perakende ve madencilik sektörleri üçüncü sırada, teknoloji, imalat ve elektrik gaz ve su sektörleri de dördüncü sırada yer almaktadır.

BİST şirketlerin 2005-2016 yılları arasında nakit esasına göre hesaplanan toplam tahakkuklarının yaklaşık % 58’i gelir azaltıcı tahakkuklardan oluşmaktadır. Bilanço esasına göre bu oran yaklaşık %61’dir. Nakit esasına göre hesaplanan toplam tahakkuklar içindeki isteğe bağlı tahakkuklarının tahmin edilen mutlak büyüklüğü yaklaşık %10, çalışma sermayesi tahakkuklarına (bilanço esas) göre hesaplanan toplam tahakkukların içindeki isteğe bağlı tahakkuklarının büyüklüğü ise yaklaşık %12’dir. Ayrıca, nakit esasına göre hesaplanan toplam tahakkukların içindeki isteğe bağlı tahakkukların yaklaşık

% 53'ü geliri azaltan tahakkuklardan oluşmaktadır. Bu oran, bilanço esasına göre hesaplanan tahakkuklar içindeki isteğe bağlı tahakkuklarda %51'dir. Nakit esasa göre isteğe bağlı tahakkuklarının büyüklükleri sektör grupları itibariyle incelendiğinde, en yüksek isteğe bağlı tahakkuk büyüklüğüne sahip olan şirketler, sırasıyla inşaat, madencilik, teknoloji, toptan ve perakende, holding, imalat, elektrik- gaz- su ve ulaştırma sektörlerinde faaliyet gösterdiği ortaya çıkmıştır. Çalışma sermayesine göre tahmin edilen en yüksek isteğe bağlı tahakkuk büyüklüklerine sahip olan şirketler de sırasıyla inşaat, holding ve madencilik sektöründe faaliyet gösterirken diğer sektörlerdeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarının yaklaşık aynı seviyede olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan bütün örneklem üzerinden tahmin edilen isteğe bağlı bu büyüklükler, farklı ülkeler için yapılmış çalışmalardaki bulgulara kıyaslandığında yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak bu ampirik bulgular, araştırma kapsamına alınan BİST firmalarının 2005-2016 yılları arasındaki tahakkuk kalitelerinin düşük ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimi düzeyinin yüksek olduğunu, isteğe bağlı tahakkukları daha çok geliri azaltmak yönünde kullandıklarını göstermektedir. Ball ve diğerleri (2003)'nin de ifade ettiği gibi, bir ülkedeki kurumsal yapıların, muhasebe bilgisine olan taleplerin, yasal düzenlemelerin ve işletme yönetimi güdülerinin muhasebe kalitesini belirlemede daha fazla etkiye sahip olduğu dikkate alındığında, Türkiye özelinde bu ampirik sonuçların olması kaçınılmazdır.

Türkiye, Ball ve diğerleri (2000)'nin ülkelerin muhasebe sistemlerini sermaye piyasası, yatırımcı hakları koruması ve diğer özellikler bakımından karakterize ettiği Kıta Avrupası hukuk sistemine uygunluk göstermektedir. Nitekim ülkelerdeki yatırımcı korumasının finansal piyasalara etkilerini analiz eden La Porta ve diğerleri (1998, 2013), Türkiye'yi yatırımcı koruması düşük Kıta Avrupası hukuk ülkeleri arasında göstermiştir. Türkiye'de, geleneksel aile şirketi yapısı nedeniyle sermaye piyasalarında halka açık şirketlerin hem sayısı hem de halka açıklık oranları çok düşüktür. BİST halka açıklık oranı 2020 yılı 3. Çeyrek itibariyle yaklaşık %24 seviyesindedir (Tüyd, 2020). Ayrıca küçük yatırımcı olarak nitelendirilen grupların da muhafazakar yatırım alışkanlıklarının (altın, döviz, gayrimenkul) devam ettiği ülkemizde sermaye piyasası, diğer gelişmiş sermaye piyasalarına kıyasla pek aktif değildir. Bununla birlikte ülkemizde şirketler, sermaye yetersizliği nedeniyle tarihsel olarak genellikle ya devlet tarafından doğrudan ya da devlet tarafından kurulan bankalar aracılığıyla desteklenmiştir. Bu nedenle ülkemizdeki muhasebe sistemi, yatırımcıların taleplerinden çok devletin ve alacaklıların taleplerini karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Türk muhasebe uygulamaları ve denetimi özellikle özsermayeyi ve devlet başta olmak üzere diğer alacaklıları korumak üzere kamu bürokrasisi tarafından şekillendirilmektedir. Türkiye'deki vergi temelli ve muhafazakar muhasebe uygulamaları, yöneticilerin kazançlarını kontrol etmek için pek çok seçenek sunmaktadır. Örneğin, birçok gider kaleminin ve değer artışlarının aktifleştirilmesi, çeşitli maliyetlere ve giderlere karşılık ayrılması, yasal ve diğer kar yedekleri gibi kar rezervlerinin veya sermaye rezervlerinin zorunlu tutulması gibi. Son

olarak, tahakkuk kalitesinin ve dolayısıyla kazanç kalitesinin düşük olmasının ülkenin genel ekonomik durumu ile de ilişkisi vardır. Ülke geneli veya sektöre bağlı ekonomik koşulların kötü olması nedeniyle tahakkukların zamanında nakde dönüşmemesi, yatırım harcamalarının yüksek veya değişken olması, maliyet gider karşılıklarının yüksek olması gibi ekonomik olumsuzluklar, yönetici güdülerinden bağımsız kazanç kalitesini veya istikrarını bozabilmektedir.

Bu çalışma, UFRS'nin Türkiye'deki muhasebe kalitesini artırıp artırmadığına yönelik bir incelemeden ziyade, 2005 yılından bu yana UFRS uygulamalarının olduğu BİST şirketlerinde tahakkuk kalitesi düzeyini ve tahakkuka dayalı kazanç yönetimi düzeyinin tespit edilmesine yöneliktir. Bu nedenle bundan sonraki ampirik çalışmaların, UFRS öncesi ve sonrası kazanç yönetimi düzeylerinin ampirik olarak incelenmesi ve böylelikle UFRS uygulamalarının kazanç yönetimine etkisinin farklı örneklem veya farklı araştırma modelleriyle araştırılması önerilebilir.

YAZARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve finansal destek alınmamıştır.

AUTHOR'S DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Ağca, A. ve Önder, Ş. 2016. "İşletmelerde Kar Yönetimi ve Kurumsal Yönetim Yapıları Arasındaki İlişki: BIST Üzerine Bir Uygulama", Muhasebe ve Denetime Bakış, 15(47), 23.
- AICPA. 2020. IFRS FAQs, https://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html (Erişim Tarihi: 01.02.2020).
- Almaharmeh, M. ve Masa'deh, R. 2018. "Mandatory IFRS Adoption and Earnings Quality: Evidence from the UK", Modern Applied Science, 12(11),197-209.
- Armstrong, C.S., Barth, M.E., Jagolinzer, A.D. ve Riedl, E.J. 2010. "Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe", The Accounting Review, 85(1), 31-61.
- Aussenegg, W., Inwinkl, P. ve Schneider, G.T. 2008. "Earnings Management and Local vs. International Accounting Standards of European Public Firms". SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1310346> (Erişim tarihi: 01.12.2019).

- Ball, R., Kothari, S.P. ve Robin, A. 2000. "The Effect of International Institutional Factors on Properties of Accounting Earnings", *Journal of Accounting and Economics*, 29(1), 1-51.
- Ball, R., Robin A. ve Wu, J.SH. 2003. "Incentives versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries", *Journal of Accounting and Economics*, 36(1-3), 235-270.
- Barth, M.E., Landsman, W.R. ve Lang, M.H. 2008. "International Accounting Standards and Accounting Quality", *Journal of Accounting Research*, 46, 467-498.
- Bekiris, F.V. ve Doukakis, L.C. 2011. "Corporate Governance and Accruals Earnings Management", *Managerial and Decision Economics*, 32 (7), 439-456.
- Beneish, D. 2001. "Earnings Management: A Perspective", *Managerial Finance*, 27(12), 3-17.
- Beneish, M.D., Miller, B.P. ve Yohn, T.L. 2015. "Macroeconomic Evidence on the Impact of Mandatory IFRS Adoption on Equity and Debt Markets", *Journal of Accounting and Public Policy*, 34 (1), 1-27.
- Burgstahler, D. ve Dichev I. 1997. "Earnings Management to Avoid Earnings Decreases and Losses", *Journal of Accounting and Economics* 24(1), 99-126.
- Burgstahler, D., Hail, L. ve Leuz, C. 2006. "The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms", *Accounting Review*, 81(5), 983-1016.
- Bushman R. M, ve Piotroski, J.D. 2006. "Financial Reporting Incentives for Conservative Accounting: The Influence of Legal and Political Institutions", *Journal of Accounting and Economics*, 42(1-2), 107-148.
- Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y. ve Lin, Z. 2010. "The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union". *Journal of International Financial Management and Accounting*, 21(3), 220-278.
- Christensen, H.B., Lee, E. ve Walker, M. 2015. "Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes Around IFRS Adoption?", *European Accounting Review*, 24(1), 31-61.
- Christie, A.A. ve Zimmerman, J.L. 1994. "Efficient and Opportunistic Choices of Accounting Procedures: Corporate Control Contests", *The Accounting Review*, 69(4), 539-566.
- Daske, H. 2006. "Economic Benefits of Adopting IFRS or US - GAAP - Have the Expected Cost of Equity Capital Really Decreased?", *Journal of Business Finance and Accounting*, 33(3-4), 1-45.

- Davidson, S., Stickney, C.P. ve Weil, R.L. 1985. *Intermediate Accounting: Concepts, Methods and Use*, Fourth ed., Dryden Press, Forthworth.
- De George, E.T., Li, X. ve Shivakumar, L. 2016. “A Review of the IFRS Adoption Literature”, *Review of Accounting Studies*, 21(3), 898–1004.
- DeAngelo, L.E. 1986. “Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders”, *The Accounting Review*, 61(3), 400-420.
- Dechow, P.M. ve Skinner, D.J. 2000. “Earnings Management: Reconciling The Views of Accounting Academics, Practitioners, and Regulators”, *Accounting Horizons*, 14(2), 235-250.
- Dechow, P.M., Dichev. I.D. 2002. “The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accruals Estimation Errors”, *The Accounting Review*, 77 (Supplement), 35-59.
- Dechow, P.M., Sloan, R. ve Sweeney, A. 1996. “Causes and Consequences of Earnings Manipulations: An analysis of Firms Subject to Enforcement Actions by the SEC”, *Contemporary Accounting Research*, 13(1),1-36.
- Dechow, P.M., Sloan, R.G. ve Sweeney A.P. 1995. “Detecting Earnings Management”, *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.
- Demir, V. ve Bahadır, O. 2007, “Muhasebe Manipülasyonu-Yöntemler ve Teknikler”, *Mali Çözüm*, 84, 103-119.
- Demski, J.S., Patell, J.M. ve Wolfson, M.A. 1984. “Decentralized Choice of Monitoring Systems”, *The Accounting Review*, 59(1), 16-34.
- Eliwa, Y., Gregoriou, A. ve Paterson, A. 2019. “Accruals Quality and the Cost of Debt: The European Evidence”, *International Journal of Accounting and Information Management*, 27(2), 333-351.
- Gemuhluoğlu, S.A. 2019. Kurumsal Yönetim Yapılarının Tahakkuk Esaslı Kazanç Yönetimi Üzerine Etkileri: BİST Üzerine Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, (Erişim Tarihi:10.06.2020), <http://earsiv.etu.edu.tr/bitstream/handle/20.500.11851/3448/582311.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Goncharov, I. ve Zimmermann, J. 2006. “Do Accounting Standards Influence the Level of Earnings Management? Evidence from Germany”, <https://ssrn.com/abstract=386521> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

- Healy, P.M. ve Wahlen, J.M. 1999. “A Review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting”, *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383.
- Healy, P.M. 1985. “The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions”, *Journal of Accounting and Economics*, 7(1-3), 85-107.
- Houqe N., Zijl, T.V, Dunstan, K. ve Karim., W. 2012. “The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around the World”, *The International Journal of Accounting*, 47(3), 333-355.
- Ismail, W.A., Kamarudin, K.A., Zijl, T. ve Dunstan, K. 2013. “Earnings Quality and the Adoption IFRS Based Accounting Standards: Evidence from an Emerging Market”, *Asian Review of Accounting*, 21(1), 53-73.
- Jeanjean, T. ve Stolowy, H. 2008. “Do Accounting Standards Matter? An Exploratory Analysis of Earnings Management Before and After IFRS Adoption”, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(6), 480-494.
- Jones, J.J. 1991. “Earnings Management During Import Relief Investigations”, *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.
- Jones, K.L. ve Krishnan G.V. ve Melendrez, K.D. 2010. “Do Models of Discretionary Accruals Detect Actual Cases of Fraudulent and Restated Earnings? An Empirical Analysis”, *Contemporary Accounting Research*, 25(2), 499-531.
- Kabir, M.H. Laswad, F ve Islam, A. 2010. “Impact of IFRS in New Zealand on Accounts and Earnings Quality”, *Australian Accounting Review*, 20(4), 343-357.
- Karaibrahimoğlu Y.Z. ve Özkan, S. 2011. *Audit Quality and Earnings Management in Interim Financial Reports. 34th Annual Congress of European Accounting in Italy.*
- Kaszniak, R. 1999. “On the Association Between Voluntary Disclosure and Earnings Management”, *Journal of Accounting Research*, 37(1), 57-81.
- Köse, E., Bekçi, İ. ve Çetenak, H.E. 2020. “Finansal Raporlama Standartlarının Muhasebe Kalitesine Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13 (1), 1-23.
- Kothari, S.P., Leone, A.J. ve Wasley, C.E. 2005. “Performance Matched Discretionary Accrual Measures”, *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 163-197.

- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. ve Vishny, R. 1998. “Law and Finance”, *Journal of Political Economy*, 106(6), 1113-1155.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. ve Vishny, R. 2013. “Law and Finance After a Decade of Research”, Chapter 6 in *Handbook of the Economics of Finance*, 2, 425-491.
- Larcker, D.F. ve Richardson S.A. 2004. “Fees Paid to Audit Firms, Accrual Choices and Corporate Governance”, *Journal of Accounting Research*, 42(3), 625-658.
- Laux, J.A. 2003. “Earnings Management: Friend or Foe?”, *Journal of Business and Economics Research*, 1(12), 1-4.
- Leuz, C., Nanda, D. ve Wysocki, P.D. 2003. “Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison”, *Journal of Financial Economics*, 69(3), 505-527.
- Lev, B. 2003. “Corporate Earnings: Facts and Fiction”, *Journal of Economic Perspectives*, 17(2), 27-50.
- Levitt, A. 1998. *The Numbers Game, A Speech*. 79–82. (Erişim Tarihi:09.01.2015), <https://www.sec.gov/news/speech/speecharchive/1998/spch220.txt>
- Lopes, C., Cerqueira, A. ve Brandão, E. 2010. “Impact of IFRS Adoption on Accounting Quality in European Firms”. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 6(9), 20-31.
- Mckee, T.E. 2005. *Earnings Management: An Executive Perspective*. South-Western Publishing, Nashville
- McNichols M.F. 2002. “Discussion of The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors”, *The Accounting Review*, 77 (Supplement), 61-69.
- Minf Sellami, Y. ve Slimi, I. 2016. “The effect of the Mandatory Adoption of IAS/IFRS on Earnings Management: Empirical Evidence from South Africa”, *The International Journal of Accounting Economic Studies*, 4(2), 87-95.
- Mulford, W.C. ve Comiskey, E.E. 2002. *The Financial Numbers Game: The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*, John Wiley & Sons, Newyork.
- Ocak M. ve Arıkboğa, D. 2017. “Kurumsal Yönetişim Bileşenlerinin Tahakkuk Esaslı Kar Yönetimi Üzerine Etkileri: Bağımsız Üyelerin ve Kadın Üyelerin Önemi”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (1), 98 – 116.

- Othman, H.B. ve Zeghal, D. 2006. “A Study of Earnings-Management Motives in The Anglo-American and Euro-Continental Accounting Models: The Canadian and French Cases”, *The International Journal of Accounting*, 41(4), 406-435.
- Paananen, M. ve Lin, H. 2009. “The Development of Accounting Quality of IAS and IFRS Over Time: The Case of Germany”, *Journal of International Accounting Research*, 8(1), 31-55.
- Pelucio-Grecco, M.C., SantostasoGeron, M.C., BegasGrecco, G. ve Lima, P.C. 2014. “The Effect of IFRS on Earnings Management in Brazilian Non-Financial Public Companies”, *Emerging Markets Review*, 21(0), 42-66.
- Roychowdhury, S. 2006. “Earnings Management through Real Activities Manipulation”, *Journal of Accounting and Economics*, 42(3), 335-370.
- Sankar, M.R. ve Subramanyam, K.R. 2001. “Reporting Discretion and Private Information Communication through Earnings”, *Journal of Accounting Research*, 39(2), 365-386.
- Schipper, K. 1989. “Commentary on Earnings Management”, *Accounting Horizons*, 3(4), 91–102.
- Scott, W.R. 1997. *Financial Accounting Theory*, Prentice Hall, Scarborough.
- SEC. 1999. US Securities and Exchange Commission, 1999 Annual Report. <https://www.sec.gov/reportspubs/annual-reports/aboutannrep99shtml.html> (Erişim Tarihi: 02.10.2014).
- Street, D.L., Gray, S.J. ve Bryant, S.M. 1999. “Acceptance and Observance of International Accounting Standards: An Empirical Study of Companies Claim in to Comply with IASs.”, *The International Journal of Accounting*, 34(1), 11-48.
- Tendeloo, V.B. ve Vanstraelen, A. 2005. “Earnings Management under German GAAP versus IFRS”, *European Accounting Review*, 14(1), 155-180.
- Tüyd. 2020. *Borsa Trendleri Raporu, Ocak-Eylül 2020*, Merkezi Kayıt İstanbul. (Erişim Tarihi: 01.10.2021). <https://www.mkk.com.tr/tr-tr/Veri-Depolama-Hizmetleri/Documents/Borsa-Trendleri-Raporu-2020-Ocak-Eyl%C3%BCI.pdf>
- Uyar, M. 2013. “The Impact of Switching Standard on Accounting Quality”, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 9(4), 459-479.

- Watts, R.L. ve Zimmerman, J.L. 1990. “Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective”, *The Accounting Review*, 65(1), 131-156.
- Yavuzaslan, S. ve Kalmış, H. 2016. “İşletmelerin Kurumsal Yönetim Uygulamalarının Kâr Yönetimi Üzerindeki Etkisi ve Borsa İstanbul A.Ş. Şirketleri Üzerinde Bir Uygulama”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(27), 353-384.
- Zeghal, D., Chtourou, S.M. ve Fourati, Y.M. 2012. “The Effect of Mandatory Adoption of IFRS on Earnings Quality: Evidence from the European Union”, *Journal of International Accounting Research*, 11(2), 1–25.